

Soorten samaritanen

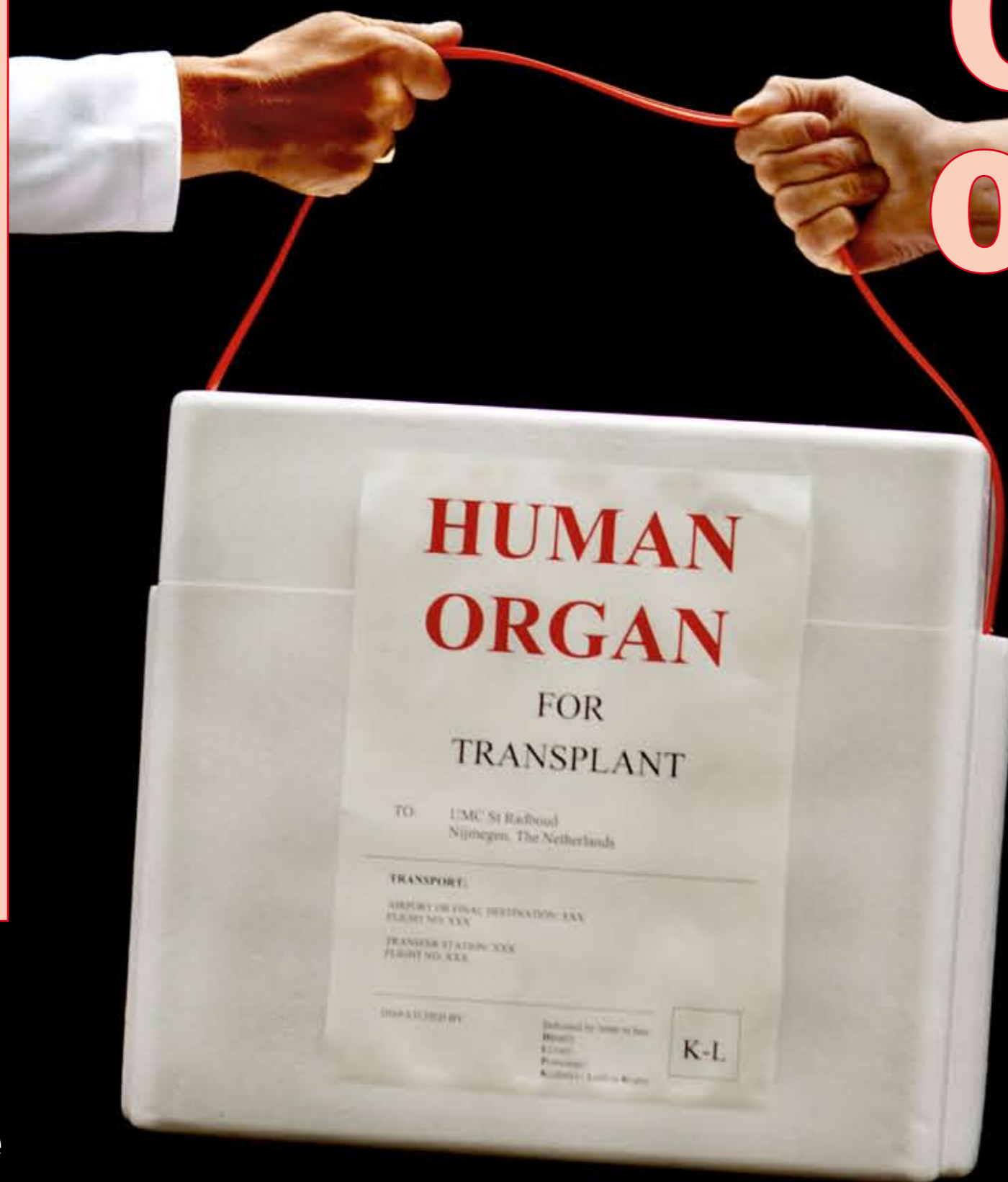
Er zijn verschillende varianten van samaritaanse donatie. Soms kent de donor de ontvanger wel, soms niet.

● **Directe niet-gerichte donatie**
De donor schenkt de nier aan de wachtlijst. De Nederlandse Transplantatie Stichting wijst het orgaan toe aan een patiënt bij wie de nier past en die hoog op de wachtlijst staat.

● **Directe gerichte donatie**
De donor staat een nier af aan een specifieke patiënt, zonder dat er sprake is van een emotionele band. Het kan bijvoorbeeld de broer van een collega zijn, of iemand uit de straat. (Schenk je een orgaan aan een vriend of familielid, dan ben je geen samaritaan. Je hebt er dan zelf namelijk ook baat bij: je redt een geliefde en bespaart jezelf de rouw.)

● **Indirecte donatie**
Soms heeft een nierpatiënt een partner, familielid of een vriend bereid gevonden een nier af te staan, maar komt het weefseltype van deze potentiële donor niet overeen met het zijne. Dan kan een samaritaanse donor een nier aan deze patiënt afstaan, terwijl de andere donor een nier afstaat aan iemand die op de wachtlijst staat. Dit wordt ook wel *domino-paired kidney exchange* genoemd. Dit gebeurt buiten Nederland alleen in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië.

Samaritaanse donoren geven een nier weg aan iemand die ze niet kennen

Onbekend ontvangen

Opeens wist Riet Brusselsaars het: ze wilde een nier doneren, desnoods aan een onbekende. En zo geschiedde. Het verhaal van een samaritaanse donor.

■ TEKST: RIK KUIPER

Ze zag tegen de narcose op, en daarom had Riet Brusselsaars haar mp3-speler bij zich. Op *Listen to the music* van The Doobie Brothers werd ze in het ziekenhuisbed door de gang gereden. Bij *Michel* van Anouk voelde ze de verdovende middelen van de anesthesist haar aderen binnestromen. En met *Geef mij je angst* van Guus Meeuwis sliep ze. Dat ze haar muziek bij het ontwaken nog steeds op zou hebben, was een verrassing. In de verte hoorde ze *Why worry* van Dire Straits. Ze kwam bij en voelde pijn, een raar gevoel in haar buik. Alsof ze ongesteld moest worden. Niet veel later hoorde ze ver weg een mannenstem klinken. 'Mevrouw Brusselsaars?' hoorde ze. 'Uw nier is aangesloten. Hij werkt goed en

de ontvanger heeft geplast.' De arts verdween, Brusselsaars zakte weer weg. Toen ze een paar uur later echt wakker was, kwam de euforie. Ze trappelde met armen en benen, wat een ervaring!

● Vriendin was ziek

Ze had het er gewoon uitgefloept. Na *De Grote Donorshow* van BNN (die ze trouwens afschuwelijk vond en halverwege afzette) had Brusselsaars thuis met haar moeder en een paar anderen een borrel gedronken. En opeens zei ze: 'Ik hoef toch niet dood te zijn om een nier af te staan?' Er werd overheen gepraat. De volgende dag herhaalde ze het voor zichzelf: 'Ik hoef toch niet dood te zijn om een nier af te staan?' En ze besepte dat ze het meende. Brusselsaars helpt graag anderen. ▶

'Die is gek!'

Een nier afstaan aan iemand die je niet kent, wie doet dat nou? Dat wilden onderzoekers van het Erasmus MC ook weten. 24 samaritaanse nierdonoren werden door een verpleegkundige en een psycholoog aan een interview onderworpen. Wie zijn deze vrijgevigegaandonoren?

- Onder de donoren waren ongeveer net zo veel vrouwen (13) als mannen (11).
- Hun leeftijd lag tussen de 33 en 84. De gemiddelde leeftijd was 58.
- 17 donoren waren getrouwd of weduwnaar.
- 20 donoren hadden kinderen.

- Alle donoren waren in Nederland geboren.
- 15 donoren waren christelijk.
- Veel van de donoren zijn ook beenmerg- of bloeddonor.
- Veel donoren doen vrijwilligerswerk. Waarom hadden deze mensen gedoneerd? Veel donoren kennen

iemand die aan een nierziekte is overleden, anderen konden in het verleden een andere patiënt niet helpen. Geen van de geïnterviewden gaf aan te doneren voor meer zelfwaardering, omdat anderen dat wilden, of om meer waardering van anderen te krijgen.

De psycholoog peilde haar motivatie. 'Je kunt toch ook gaan collecteren?', zei hij

BNN fopte in 2007 de hele wereld door te doen alsof er in een tv-show een nier werd weggegeven. Het bleek een stunt te zijn om het tekort aan donoren aan de kaak te stellen.

Donor zoekt nier

Het is natuurlijk mogelijk: dat je een nier weggeeft aan een onbekende en dan zelf een nierziekte krijgt. Je afgestane nier kun je niet meer terugvragen. Maar krijg je dan misschien wel voorrang op de wachtlijst, omdat je zelf ooit gedoneerd hebt? Daar is veel discussie over. Niet alleen onder samaritaanse donoren, maar ook bij donoren die aan een vriend of een familielid doneren. 'In de Wet op Orgaandonatie is het in elk geval niet zo geregeld', zegt Willij Zuidema van het Erasmus MC. 'Die zou daarvoor aangepast moeten worden.'

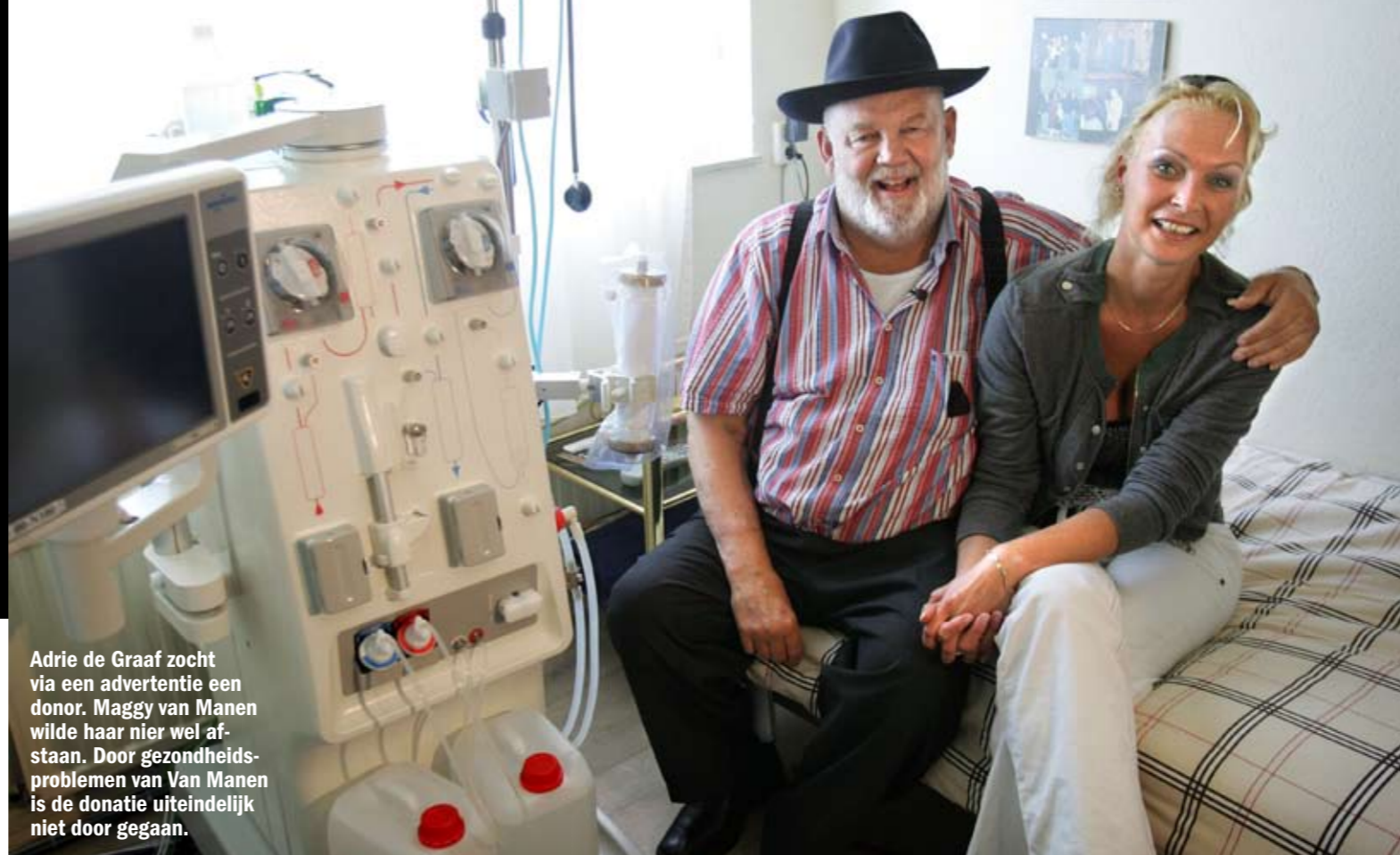
Samaritaanse donatie is vernoemd naar de barmhartige samaritaan uit de bijbel. Waar een priester en een tempeldienaar een halfdode man langs de weg lieten liggen, hielp de Samaritaan de man wel.

▶ Toch was dat niet de enige reden waarom ze wilde doneren. Het kwam ook door haar handicap: ze werd ruim veertig jaar geleden blind geboren. Ze heeft nog een waslijst aan andere kwalen, die ervoor zorgen dat ze vaak weinig energie heeft. Daardoor wist ze hoe nierpatiënten zich moesten voelen. Het had ook nog met een vriendin van vroeger te maken, een andere blinde vrouw die lid was van dezelfde fietsclub. Ze had op weg naar tochten regelmatig met die vrouw samen in de auto gezeten. Op een dag werd bij haar een nierziekte geconstateerd. Ze had Brusselsaars veel verteld over de pijn en over de dialyse. 'In het begin was ze heel strijdbaar, maar dat verdween', herinnert ze zich. 'Potverdorie, wat verschrikkelijk was dat!' Haar vriendin overleed een paar jaar later, Brusselsaars ging verder met haar leven. En toen kwam *De Grote Donorshow*. Haar moeder vond het maar niets dat ze een nier wilde weggeven. Brusselsaars was altijd een zorgenkind geweest: moest ze het zich nou zo moeilijk maken? Ook anderen probeerden het idee uit haar hoofd te praten. Iemand zei: 'Je bent toch geen auto waar je zomaar een onderdeel uit kunt

halen?' Maar Brusselsaars zette door. Ze stuurde een mail naar de Nierstichting. Ik wil graag een nier afstaan, schreef ze, desnoods aan een vreemde. Was dat raar?

• Nier levert niets op

Willij Zuidema is stafadviseur niertransplantaties bij het Erasmus Medisch Centrum in Rotterdam. Ze begeleidt donoren die een nier willen afstaan aan een anonieme ontvanger. Dergelijke 'samaritaanse donaties' vinden sinds 2000 in Nederland plaats. 'De eerste was een man die zijn nier nooit aan zijn zieke vrouw had kunnen doneren', herinnert Zuidema zich. 'Toen zij was overleden, besloot hij er een ander mee te helpen.' Tot november vorig jaar klopten al 51 mensen bij het Erasmus MC aan voor de vrijwillige donatie van een nier aan een onbekende. Andere transplantatiecentra accepteren sinds enkele jaren ook samaritaanse donoren. Brusselsaars werd door Zuidema uitgenodigd om een keer naar het Erasmus MC te komen. Daar voerde ze een aantal gesprekken. Ze werd meteen van top tot teen onderzocht: er werd een longfoto genomen, bloed geprikt en een

Adrie de Graaf zocht via een advertentie een donor. Maggy van Manen wilde haar nier wel afstaan. Door gezondheidsproblemen van Van Manen is de donatie uiteindelijk niet door gegaan.

hartfilmpje gemaakt. Zo konden de artsen beoordelen of ze de transplantatie fysiek wel aankon, en of haar nieren in een goede conditie waren. De tweede keer dat ze naar Rotterdam kwam, had Brusselsaars gesprekken met een psycholoog en een medisch maatschappelijk werker. De maatschappelijk werker had het over praktische zaken. Die zei dat ze geen geld voor haar nier krijgen zou. En dat de kosten voor de operatie geheel voor rekening van de verzekering van de ontvanger kwamen. De psycholoog peilde haar motivatie. 'Je kunt toch ook gaan collecteren?' zei hij. Maar Brusselsaars was heel zeker van haar zaak: 'Ik wil helemaal niet collecteren!'

• 'Niertijd' was nodig

Ze had 'dijken van nieren', bleek uit het onderzoek. En ook geeste-

lijk kon ze een transplantatie aan, concludeerde de psycholoog. Ze kreeg een plek op de wachtlijst, en het ziekenhuis ging op zoek naar een ontvanger met dezelfde weefselkenmerken als Brusselselaar, iemand aan wie zij haar nier zou kunnen geven. Om zich voor te bereiden besloot Brusselsaars elke dag wat tijd in te ruimen om na te denken. Ze las op haar aangepaste computer de informatie die Zuidema haar had gestuurd nog een keer door. Ze schreef haar gedachten op. Of ze lag op bed te piekeren. Niertijd, zo noemde ze het. Soms sloeg de twijfel toe. Zoals op die zondagavond, toen ze een droom kreeg. Ze lag op een operatietafel, met een laken over zich heen. Ze was door mensen omringd. Alles was klaar, alleen de verdoving moest nog toegediend worden. En toen vloog ze overeind. 'Ik wil niet!'

riep ze. De volgende dag sprak ze met een instructrice op de sport-schoon over haar droom. Vanaf de loopband en de crosstrainer uitte ze haar twijfels. Maar uiteindelijk vond ze dat ze het niet kon maken om zich terug te trekken. Ze kon het niet maken tegenover die ontvanger die ze helemaal niet kende, maar die ze alvast een naam had gegeven: Herma(n). 'Dat 'her' vond ik wel leuk', zegt Brusselsaars. 'Omdat de ontvanger een herkansing krijgt.'

• Ontvanger is onbekend

Samaritaanse donoren krijgen niet te horen bij wie hun nier terecht komt, hoe graag ze dat ook willen. Het kan alleen maar tot problemen leiden, is de gedachte. Misschien denkt een ontvanger als hij de donor ontmoet: van jou wil ik helemaal geen nier hebben. Ook kan het voor een ontvanger

moeilijk zijn om te bepalen hoe hij zijn donor moet bedanken. Stuur je een bosje bloemen, moet je een etentje regelen, of boek je een vakantie? 'Voor donornieren wordt niet betaald. Alleen gaat als de donor en ontvanger elkaar ontmoeten geld toch opeens een rol spelen', zegt Zuidema. En er is nog een reden: mocht een nier niet aanslaan, dan is dat voor een donor niet leuk om te horen. Ondanks alle geheimzinnigheid kwam Brusselsaars per toeval toch iets te weten over haar Herma(n). Een dag voor haar ziekenhuis-

'Pssst... nier over?'

Bijna 4 jaar! Zo lang moet een gemiddelde nierpatiënt wachten voordat hij een nieuwe nier krijgt. Voor 20 tot 25 procent van de patiënten is dat te lang. Zij zullen nooit een transplantatie ondergaan omdat ze voor die tijd zijn overleden. Samaritaanse donoren kunnen uitkomst bieden. Heb je een gezonde nier over? Je kunt hem belangeloos afstaan aan iemand die hem hard nodig heeft. Voor informatie kun je terecht bij Willij Zuidema van het Erasmus MC in Rotterdam: w.zuidema@erasmusmc.nl

opname ging ze naar de sport-schoon. Een taxi bracht haar naar huis. Ze vertelde de chauffeuse dat ze de volgende dag een nier zou afstaan. Die was verbijsterd. De volgende dag? Echt? De taxi-chauffeuse vertelde dat ze daarvoor een vrouw naar het ziekenhuis had gereden, een moeder van drie kinderen, voor dialyse. Maar misschien was het de laatste keer, had de vrouw gezegd. Er was een nieuwe nier voor haar. Donderdag zou ze hem krijgen. Van een anonieme donor.

• Ze heeft geen spijt

Na de succesvolle operatie had Brusselsaars een paar maanden last van haar buik. Die was zo beurs dat het al pijn deed als haar taxi over een drempel reed. Ook was ze vaak moe. Dan verdween alle energie ineens uit haar lijf. Nog steeds nam ze niertijd. Soms ging ze liggen, wreef even over het litteken en zei tegen haar buik: 'Je hebt het goed gedaan.'

Tien dagen na de operatie ging ze voor het eerst koffiedrinken bij de fietsclub. Toen ze binnenkwam werd er gejuicht. Ze voelde zich daar ongemakkelijk bij, zegt ze nu. 'Hoe ga je daarmee om? Dat had zo'n psycholoog in het ziekenhuis me wel mogen vertellen.' Een paar maanden nadat ze de nier had weggegeven, vroeg een kennis hoe het met haar ging. Brusselsaars vertelde dat ze nog niet helemaal de oude was. 'Zie je wel', had de vrouw gezegd. 'Je had die nier nooit af moeten staan.' Om die reactie kan ze nog steeds kwaad worden. Het was toch niet aan die vrouw om daarover te beslissen? Niet veel later zette ze een nummer van Edith Piaf op haar mp3-speler. *Je ne regrette rien*, ik heb nergens spijt van. Het nummer zelf vindt ze niet eens zo mooi. Maar het is wel precies hoe ze erover denkt. Nog steeds.

rik.kuiper@quest.nl

MEER INFORMATIE

Riet Brusselsaars schreef een boek over haar ervaringen als donor. Het verschijnt later dit jaar bij uitgeverij Inmerc. De titel was nog niet bekend toen *Quest* naar de drukker ging. www.nierdonorenvereniging.nl: site met informatie over het doneren van een nier. www.netwerk.tv/node/1172: een uitzending van *Netwerk* uit 2007 over samaritaanse donatie.

Moordenaarsnier

Mensen die een nier aan een onbekende willen afstaan, worden psychologisch getest. Kunnen ze het geestelijk aan? Of is er een kans dat ze na het afstaan psychische problemen

krijgen? Ook probeert de psycholoog te achterhalen wat het motief is. Alleen wat is een goed motief en wat niet? 'Dat is lastig te bepalen', zegt Willij Zuidema van het Erasmus MC. 'Ik kreeg

ooit die vraag van een Belgische chirurg. Er was een gevangene die een nier wilde doneren om boete te doen voor de misdaden die hij had gepleegd, en in ruil voor een strafvermindering.

Uiteindelijk hebben we deze nier niet geaccepteerd, maar we discussiëren er wel over. Maakt het bijvoorbeeld uit of de donor een tasje dief is of een moordenaar? Ik denk het wel.'

